

Torre medieval i mas Antic

Sant Salvador de Guardiola

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Prop del mas Enric de la Torre
Emplaçament De l'Enric de la Torre camí direcció N uns 200 m i trencall a E uns 200 m, part final sense camí.
Alçada: 447

Coordenades:

Latitud: 41.65221
Longitud: 1.74355
UTM Est (X): 395378
UTM Nord (Y): 4611925

Classificació

Número de fitxa 08098-402
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Jaciment arqueològic
Estil / època: Medieval
Segle XI-XIV
Estat de conservació Dolent
Notes de conservació: En ruïna, parcialment arrasat
Protecció Inexistent
Accés Sense accés
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: 08097A007000090000EW

Fitxes associades:

[Mas Enric de la Torre](#)

[Mas Vilalta](#)

[Torre de la Guíxola](#)

[Mas Puig de l'Escuder](#)

Autoria de la fitxa

Jordi Piñero Subirana

Descripció

Antiga torre de guaita medieval que va evolucionar fins esdevenir un petit mas. Es troba emplaçada al cim d'un turó no gaire pronunciat però amb una excel·lent panoràmica que connecta visualment amb l'antic castell de Guardiola (cal Miralda), el mas Enric de la Torre i, més enllà, la muntanya de Collbaix (que era un node de la xarxa de castells feudals) i fins i tot les terres del pla de Bages. Formava part del sistema de defensa feudal que complementava el castell. Sobre la roca de conglomerat que es perfila a l'estret cim del turó són ben visibles les restes de diverses estances, així com alguns elements defensius del que sembla un recinte murallat, potser fins i tot amb un petit fossat. Concretament, trobem restes d'un mur i una estructura de planta circular a l'angle sud-oest, en un primer punt que controlava el camí d'accés. També trobem restes de la possible muralla als flancs sud i est del turó. Al costat de llevant aquesta estructura es transforma en un mur de contenció del caminet que s'enfila cap a la part alta del turó, per on accedim al recinte superior mitjançant una porta amb una estructura adjacent de reforç que sobresurt, la qual es conserva en força bon estat. La primera estança on accedim és de planta rectangular, i té un aparellat fet de carreus mitjans ben escairats i disposats en filades regulars. Podria correspondre a la primitiva torre, que posteriorment s'anà ampliant amb noves estances. Concretament, al sud hi ha dues habitacions més, una altra a l'oest, de planta irregular i situada en desnivell, i un conjunt d'estructures cap a tramuntana, aquestes encara semi-soterrades i en un estat de conservació més precari. Les estructures de la part superior, que en algun punt arriben a una alçada de més d'un metre, donen a la construcció una planta allargassada ben adaptada a l'estret perfil del turó.

Observacions:

(Continuació Història)

D'altra banda, hi ha el mas Enric de la Torre, descendent de l'anterior però en una nova ubicació. De fet, la denominació Enric de la Torre sembla una derivació d'Antic de la Torre, passant per la fórmula intermèdia "Anrrich de la Torre". Al seu torn, el terme Antic sembla una clara al·lusió al fet que existia un mas anterior, amb una torre. La confusió és més gran pel fet que el nou mas Enric de la Torre també està dotat amb una construcció en forma de torre, tot i que es tracta clarament d'una obra del segle XIX. A principis del segle XIV hi ha documentada una altra família, de cognom Turri, que Jaume Capdevila identifica amb el mas Antic de la Torre. Però aquí tenim el dubte de si no caldria referir-la al nou mas Enric de la Torre. Així, el 1297 el castlà cedia a Pere de Turri la batllia; és a dir, l'administració general del feu de Guardiola (CAPDEVILA, 2006: 24, 26, 28), i el 1308 el seu fill Galdó es va casar amb Constança, filla del castlà de Guardiola (CAPDEVILA, 2006: 27). Queda clar, per tant, que els Turri mantenien estrets lligams de parentiu amb els estaments més alts del terme i van aconseguir fins i tot una posició més rellevant que els Antich.

Del mas Enric de la Torre no en coneixem pràcticament cap notícia documental. Al segle XVII l'habitava Joan Henrich, casat amb Esperança. Se'n coneix el matrimoni d'un fill: Valentí Henrich casat el 1615 amb Elisabet Mestre, i Caterina, casada el 1608 amb Antoni Camprobí. Probablement tenien vincles familiars amb membres cognominats Enrich, documentats a Salelles uns anys abans (CAPDEVILA, 1997: 10-12).

Ja al segle XX, els propietaris del mas Enric de la Torre són la família Fortuny, de Manresa. Pels volts de 1990 Manel Fortuny va fer alguna excavació a l'indret on hi havia l'antiga torre i va recuperar material força abundant i d'interès. Entre d'altres objectes, ceràmica decorada en verd i manganès, un crani i alguns materials que tal vegada podrien correspondre a època ibèrica. Així mateix, prop de l'Enric de la Torre es va trobar una espasa i una baina. En aquest moment el jaciment conservava més íntegrament alguns dels murs, especialment els que semblen correspondre al recinte murallat. En la

intervenció que hi va fer, el propietari van reconstruir alguns dels murs i, més tard, van ser desmuntats per utilitzar les pedres en noves edificacions del mas. En una estança del mas es guardava una col·lecció força completa d'objectes recuperats en les excavacions i també d'altres procedències. També hi havia fotografies. A la mort de Manel Fortuny, aquesta col·lecció (o almenys una part) es va vendre a un antiquari.

Cal dir que, a l'heretat del mas Enric de la Torre, hi havia encara un altre mas, de nom Vilalta. Creiem que correspon a unes ruïnes que hi ha prop de la torre medieval. Així ens ho fa pensar el topònim molt proper del turó de Vilalta. En època medieval un dels fills d'aquest mas tenia l'ofici de ferrer, feina que sembla transferida de generació en generació (CAPDEVILA, 2006: 18, 73).

Història

Segons l'antic propietari, Manel Fortuny, l'origen d'aquest enclavament podria atribuir-se a l'època ibèrica. Segons ell en aquest indret s'hi va recuperar material arqueològic d'aquesta època. En època feudal aquesta guaita formava part del sistema de defensa del castell de Guardiola, que incloïa dues torres complementàries. Aquesta defensava el costat de ponent del terme, mentre que hi havia una torre similar a l'heretat del mas Puig de l'Escuder que defensava el costat de llevant i que s'anomenava la Guíxola, la qual es trobava molt probablement en el mateix emplaçament que la torre de la Guíxola actual, tot i que la torre que avui es pot veure és una construcció del segle XIX. La torre de la Guíxola apareix documentada molt probablement al segle X i més clarament a partir del segle XIII. La torre de ponent, que apareix en els documents com a Turri o Antic de Turri (terme referit a un mas) està documentada també a partir del segle XIII, però semblaria lògic suposar que les dues tenien un origen més antic, i van originar-se en el moment en què es bastí l'estructura de defensa feudal, entre els segles X-XI. Cada torre controlava una de les dues vies principals d'accés cap a les terres de frontera, en direcció sud-est: la torre de llevant es trobava a la vora del que més endavant es coneixerà com a camí de can Maçana, mentre que la torre de ponent és relativament propera al camí ral d'Igualada. La funció de vigilància militar que feien els responsables d'aquestes torres es convertí en hereditària, i les famílies van entrar a formar part de la petita noblesa local (CAPDEVILA, 2006: 17).

Jaume CAPDEVILA (2006: 17) pensava que la torre medieval podia estar emplaçada a l'actual mas Enric de la Torre, però la localització de restes arqueològiques clares en aquest turó proper ens permet afirmar que es tracta de dues ubicacions separades. Així, en algun moment, la torre de guaita va esdevenir un petit mas però, per manca d'espai al cim del turó, l'habitatge principal es degué traslladar a un terreny més planer, que és el de l'actual masia Enric de la Torre, tot i que es va mantenir l'assentament primitiu.

Per tant, sembla clar que, entorn d'aquesta torre de ponent, s'han de diferenciar dos masos i possiblement dues famílies. El mas Antich o Antich de Turri correspondria al que es trobava junt a la torre. Estava sota el domini de l'acabalat manresà Pere de Roca i hi residia la família Antich, que tenien la condició de cavallers o homes d'armes. L'any 1315 hi ha documentat Guillem Antich, el qual dóna a la seva germana Elissenda el mas Salent (CAPDEVILA, 2006: 57). Una mica més endavant, hi trobem Jaume Antich, hereu del mas. El seu fill era probablement Pere Antich, el qual va ser alliberat de l'homenatge de servitud envers el seu senyor, Pere de Roca. El 1343 un altre membre de la família, Arnal Antic, nascut al mas Pla de la parròquia de Manresa, es casa amb Elissenda i passà a residir al mas, potser per la defunció de l'anterior hereu, Jaume (CAPDEVILA, 2006: 76). (Continua a Observacions)

Bibliografia

CAPDEVILA PLANS, Jaume (1997). "Capítols matrimonials, donacions i deixes de fe, creences, últimes voluntats, contractes agrícoles, contractes forestals, testaments". Quaderns de la Guíxola, núm. 5 (gener de 1997), Cercle Cultural la Guíxola, Sant Salvador de Guardiola, p. 10-12.

CAPDEVILA I PLANS, Jaume (2006). Castell de Guardiola. Els orígens de Sant Salvador de Guardiola. Segles X-XIV (premi Excursionisme 2004), Centre Excursionista de la Comarca del Bages, Manresa, p. 17, 18, 24, 25, 26, 27, 28, 57, 73, 76, 154.

